[א][1]יעמד חי לפני ה' לכפר עליו עד מתי יהיה זקוק לעמוד חי עד שעת מתן דמו של חבירו דברי רבי יהודה רבי שמעון אומר [א]עד שעת וידוי דברים במאי קא מיפלגי כדתניא לכפר בכפרת דמים הכתוב מדבר וכן הוא אומר [2]וכלה מכפר את הקדש מה להלן בכפרת דמים אף כאן בכפרת דמים דברי רבי יהודה ר' שמעון אומר לכפר עליו [ב]בכפרת דברים הכתוב מדבר ת"ש [ג]שאלו תלמידיו את רבי עקיבא עלה בשמאל מהו שיחזור לימין אמר להן אל תתנו מקום לצדוקים [ד]לרדות טעמא דאל תתנו מקום לצדוקים לרדות הא לאו הכי מהדרינן ליה והא אמרת הגרלה מעכבא וכיון דקבעתיה שמאל היכי מהדרינן ליה אמר רבא הכי קאמרי עלה הגורל בשמאל מהו שיחזירו לו ולשעירו לימין אמר להם אל תתנו מקום לצדוקים לרדות ת"ש אילו נאמר את השעיר אשר עליו הייתי אומר יניחנו עליו ת"ל עלה כיון שעלה שוב אינו צריך למאי אילימא למצוה מכלל דהנחה מצוה נמי לא אלא לאו לעכב ושמע מינה הגרלה מעכבא הנחה לא מעכבא אמר רבא הכי קאמר אילו נאמר אשר עליו הייתי אומר יניחנו עליו עד שעת שחיטה ת"ל אשר עלה כיון שעלה שוב אינו צריך ת"ש [3]ועשהו חטאת [ה][ג]הגורל עושהו חטאת ואין השם עושהו חטא' שיכול והלא דין הוא ומה במקום שלא קידש הגורל קידש השם מקום שקידש הגורל אינו דין שיקדש השם ת"ל ועשהו חטאת הגורל עושה חטאת ואין השם עושה חטאת

סתם

יעמד חי. על כרחך ללמדנו שאם מת אתה צריך להביא אחר דאי לא למאי אתא אם תאמר שלא ישלחנו עד לאחר מתן דמים ליכתוב יעמד לפני ה' לכפר עליו חי למה לי אלא שאם מת צריך להביא אחר: **ועד מתי הוקיקו להיות חי עד שעת מתן דמים של חבירו.** דכתיב לכפר עד שיכפר **בדמו** של חבירו אבל משעת מתן דמים ואילך אע"פ שעדיין לא התודה לפי סדר המקראות וכלה מכפר וגו' (ויקרא טז) וסמך אהרן וגו' אם מת אין צריך אחר אלמא וידוי לא מיעכב: **רבי שמעון אומר כו'.** כדפריש טעמא לקמן. ולאו שמעתי ואודו לטעמייהו בהגרלה מיעכבא ולא מיעכבא ואי אפשר להעמידה: **וכן הוא אומר וכלה מכפר את הקודש.** הוא מתן דמים והקריב את השעיר החי עד כאן צריך להיות חי: **לכפר עליו.** בכפרה המוטלת עליו הכתוב מדבר והוא הוידוי: **עלה בשמאל.** גורל שם: **אל תתנו מקום לצדוקים.** תלמידים [ו] המולקים על התורה לרדות ולמשול כהן לקפח אתכם בדברים שיאמרו לפי רצונם הם עושים הכל: **הא לאו הכי מהדרינן.** של עזאזל לשם: **כיון שעלה.** מתוך קלפי ויודע איזו לשם ואיזו לעזאזל א] (א) שוב אינו צריך להיות מונח עליו ואפילו למצוה אבל עלייה והנחה מצוה (היא) מיהא איכא: **ואין השם.** אם קרא לו שם בלא גורל: **במקום שלא קידש הגורל.** בשאר קרבנות הצריכין פירוש כגון קיני זבין וזבות ויולדות שאחד מהן חטאת ואחד מהן עולה שלא קידש הגורל אם כתב על שני גורלות על אחד חטאת ועל א' עולה ונתן עליהם לא מצינו שהגורל קובעם ולא יכול לשנותן: **קידש השם.** מאחר שקרא לזו חטאת ולזו עולה אין הכהן רשאי לשנותן כדאמרינן לקמן (דף מא.) מולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת בשעת לקיחה הן נקבעין זו לעולה וזו לחטאת (ב) כאן שמצינו שהגורל קובען אינו דין שהשם קובען:

סתם

בלא הגרלה אלא ודאי לרבי יהודה היא ולריש יעמד חי כדי לכפר בו כיון שאם מת המשתלח לא יוכל לכפר עוד בחבירו אלא ישפך הדם ודריש נמי לכפר עליו לשלח אותו שאם רוצה לשלח אותו אינו יכול לשלחו אלא אם כן כפר בחבירו אבל אם נשפך הדם ימות המשתלח וכיון דלר' יהודה מיעכבי אהדדי וצריך להביא שנים אחרים כל היכא דקרינן ביה ולקחו שני השעירים קרי ביה נמי ונתן על שני השעירים גורלות אבל לר' שמעון דדריש עד שעת כפרת דברים דאין תלויין זה בזה אלא שעיר המשתלח תלוי במעשה שבגופו ואם נשפך הדם לא ימות המשתלח אלא יתודה עליו כיון שהוא חי מביא אחר שלא בהגרלה דלא קרינן ביה ולקח את שני השעירים לא קרינן ביה נמי ונתן על שני השעירים גורלות וא"ת אם כן תיקשי מכאן למ"ד אליבא דר' יהודה דהגרלה לא מעכבא וי"ל דאיכא למימר הא דישפך הדם כשמת המשתלח לאו היינו משום הגרלה אלא משום דבעינן ולקח את שני השעירים שיהו ניקחין כאחת א"נ כיון דהוקבעו כבר כאחת אם מת אחד מהן גם השני ידחה הלכך צריך להביא אחרים וכיון דלא סגי דלא מייתי אחריני מגריל עליהם למצוה ולר' שמעון למצוה נמי לא כיון דסבירא ליה דאינו מביא אלא אחד אין שייך בו הגרלה:

כיון דקבעתיה שמאל כו'. ולא בעי לאוקמא ר"ע כרבי שמעון כיון דר' יהודה ור' נחמיה נמי היו תלמידיו כדאיתא בפרק הבא על יבמתו (דף סב:):

ועשהו חטאת הגורל עושהו חטאת וכו'. וא"ת ניהדר ונילף בעלמא מהכא שיקדש הגורל מק"ו ומה במקום שלא קדש השם קדש הגורל במקום שקדש השם א"ד שיקדש הגורל וי"ל דכי היכי דדרשינן מועשהו חטאת ואין השם עושהו חטאת כל שכן דנדרוש ועשהו לזה ולא לאחר תדע דבפ"ק דקדושין (דף טו:) אמרינן גבי עבד עברי הנמכר לנכרי שיהא נגאל בשם מק"ו ומה מי שאין נגאל בגאלה פי' בקרובים כגון עבד עברי הנמכר לישראל נגאל בשם מי שנגאל בגאלה אינו דין שיהא נגאל בשם ומשני ת"ל בגאלה בגאלה הוא נגאל ואינו נגאל בשם ופריך ואי ס"ד יליף שכיר שכיר אמאי אינו נגאל בגאלה ניליף שכיר שכיר ומשני שאני התם דאמר קרא יגאלנו לזה ולא לאחר אלמא אף על גב דפשיטא ליה דדרשינן מיעוטא דיגאלנו לזה ולא לאחר ולהכי לא ילפינן נמכר לישראל בק"ו מנמכר לנכרי אפילו הכי הוה יליף נמכר לנכרי ליגאל בשם בק"ו ולא קא ממעט ליה מיגאלנו ולמידרש דודו ובן דודו או משאר בשרו יגאלנו ולא בדבר אחר אבל תימה מאי שנא דהכא ממעטינן תרוייהו מועשהו דהכא לא מקדש השם ובעלמא לא מקדש הגורל והתם לא ממעט מיגאלנו אלא דבעלמא לא מהני גאולת קרובים אבל דהכא אינו נגאל בשם יליף לה מקרא אחרינא מומס לא יגאל בגאלה בגאלה הוא נגאל ואינו נגאל בשם ושמא יש לומר דשאני הכא דכיון דכתיב ועשהו חטאת וכתב נמי חוקה אתא ועשהו דכתיב בגורל לגלויי אחוקה דקאי נמי אהגרלה דאע"ג דלרבי יהודה חוקה לא קיימא אהגרלה ועשהו מגלי לן דחוקה נמי קאי אהגרלה א"נ משום דתנא ביה קרא תרי זימני אשר עלה אשר עלה ובהא נמי ניחא מאי דק"ל דמסיק תיובתא למ"ד הגרלה לא מעכבא אבל למ"ד מעכבא ניחא ואמאי לדידיה נמי תיקשי דהכא יליף עיכובא מועשהו ואיהו יליף ליה לעיל מדתנא ביה קרא ולמאי דפרישית ניחא דאי לאו ועשהו דמשמע מיעוטא אע"ג דתנא ביה קרא הוה דרשינן ק"ו לומר דהגרלה לא מעכבא כיון דלא תנא ביה קרא בלשון צווי להכי איצטריך ועשהו ואי לא תנא ביה קרא לא הוה דרשינן ועשהו אלא למעוטי דלא מהני הגרלה בעלמא כי ההוא דיגאלנו כדפירש' להכי איצטריך דתנא ביה קרא מיהו בלאו הכי מצי למימר דלא פריך למ"ד מעכבא דאיכא למימר טעמיה מהכא והא דקאמר טעמא לעיל משום דתנא ביה קרא אין זה מדבריו אלא בעל הגמרא קא מפרש לטעמא הכי למאי דלא ידע אכתי ברייתא דועשהו וכי האי גוונא יש בפ"ג דשבועות (דף כה.) גבי פלוגתא דרב ושמואל בשבועה שזרק פלוני צרור לים[ו]: **מה** במקום שלא קידש הגורל כו'. הקשה מורי הר"ר שמואל בר מנחם זצ"ל היכי גמר מהכא והא יום הכפורים דבר שהיה בכלל כל הקרבנות שקידש בהם השם ויצא לידון בדבר החדש בגורל אי אתה יכול להחזירו לכללו ולכולי עלמא איהו לא גמר מכלליה כאיזהו מקומן (זבחים מט.) ונראה לי דאפילו יצא לידון בדבר החדש גמרי מהדדי בקל וחומר או במה מצינו אם אין להשיב אבל אם יש להשיב לא גמרינן אבל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לא ללמד על עצמו יצא כו' כמו הבערה וכיוצא בה גמרינן מיניה אפי' אם יש להשיב אין משיבין כמו על ג"ש והיקש שאין משיבין עליהן תדע דבפרק קמא דיבמות (דף ז.) פריך מאי איצטריך עליה למיסר עריות לייבם מהיכא תיתי דליסתרו דאיצטריך עליה למיסר קא ס"ד תיתי מאשת אח דהוה ליה דבר שהיה בכלל ויצא ללמד וכו' ופריך הא לא דמי אלא ליצא לידון בדבר החדש וכו' עד אלא סד"א תיתי אחות אשה במה מצינו מאשת אח והשתא כיון דאמר כבר דהוה ליה דבר החדש היכי הדר תו קאמר תיתי מאשת אח אלא על כרחך מעיקרא הוה ס"ד למימר דניגמר מאשת אח כמו מדבר שהיה בכלל ויצא ללמד דאפילו איכא פירכא לא פרכינן ופריך והלא דבר החדש הוא ואם כן אי איכא למיפרך לא גמרינן מיניה והדר קאמר ואע"ג דדבר החדש הוא ניגמר מיניה במה מצינו דהא ליכא למיפרך מיניה מידי והכי פריך מי דמי התם חד איסורא הכא תרי איסורי והיינו פירכא וכיון דאיכא למיפרך לא גמרינן מיניה כיון דדבר חדש הוא:

סתם

[illegible]

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ד מהלכות עבודת יוה"כ הל' ב:
ח ב מיי' שם פ"ב הל' ו:
ג [מיי' שם פ"ג הלכה ג]:

רבינו חננאל

יעמד חי, עד מתי יהא זקוק להיות חי עד שעת מתן דמו של חבירו דברי ר' יהודה, דייק מדקתני של חבירו מכלל שהיה לו חבר בהגרלה ונתברר שזה לה' וזה לעזאזל. ר' שמעון אומר עד שעת וידוי דברים. כלומר, עד שיתודה עליו שאפילו לא הגורל עליו ולא היה לו חבר בגורל כשר. במאי פליגי כדתניא בכפרת דברים הכתוב מדבר כו' פשוטה היא. שאלו את ר' עקיבא עלה הגורל הכתוב בו לה' בשמאל. ונתברר העומד בשמאלו כנגדו הוא חטאת לה' ושל ימין לעזאזל כו'. והריצנה הכי מהו שיחזור [השעיר] של שמאל לימין, והגורל של שמאל לימין שנמצא הגורל שהוא לה' בימין ויניחהו על [השעיר] שהחזירו לימין. ואמר להו אל תתנו מקום למינים לרדות. כלומר כיון שתעשו כך, יאמרו כי עזאזל רשות אחרת היא, מיהו [יש] אחת גדולה לפיכך הוצרך לכבדו בימין שהיא משובחת. והן אינן יודעין כי גזירת הקב"ה הן, ואין להם להרהר על זה. ת"ש ועשהו חטאת הגורל עושה חטאת ואין השם עושה חטאת. פי' [אם] [אין] קריאתך על השעיר שם חטאת בלא גורל קובעהו חטאת אלא הגורל קובעו, שנאמר והקריב אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו חטאת. כלומר עליית הגורל לה' הוא עשהו חטאת.

תוס' ישנים

לכפר בכפרת דמים הכתוב מדבר. והכא בריית' דלעיל (דף לט:) דילפא וידוי כפר מפעיל המשתלח מה להלן כפרת דברים אף כאן כפרת דברים הא דלא כר' יהודה ור' יהודה הוה יליף ליה מהמסיק לעיל הכי הוא אומר והקריב וכפר ועדיין לא נשפט הפר: אף כאן בכפרת דמים. וא"ת אמאי לא יליף מפר לעיל שהוא כפרת דברים כדאפיקנא לעיל מוהקריב וכפר יש לומר דעיקר כפרה בדם ואית לן למילף טפי כפרת דמים מכפרת דברים: אלא לאו לעכב וש"מ הגרלה מעכבא. וקשיא למ"ד דאפילו לר' נחמיה לא מעכבא ולמ"ד לא [מעכבא] לר' יהודה יש להקשות מאחס [פירשא] שפיר לדלקמן: ואין השם עושה חטאת. ומ"מ [צריך] לקרות [שם] שאומר לה' חטאת כדאמרינן לעיל כדתניא בתורת כהנים אלא שהגורל הוא עושה החטאת: ומה במקום שלא קידש הגורל כו'. וא"ת לא יקדש השם בשאר מקומות מק"ו ומה [illegible]

מסורת הש"ס

א) [לקמן סה. עא. תוספתא פ"ג ה"ז], ב) [תוספת' פ"ב ה"ט], ג) [בפ"ק למינין, יבן להלן], ד) [ע' ערוך ערך דד ו' פי' ע"ז], ה) קדושין יז. חולין כד. [כריתות כח.], ו) בס"א: למינין לתלמידי ישו הנוצרי, ז) [וע"ע תוס' נדה לד: ד"ה כי].

תורה אור השלם

1. וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד חַי לִפְנֵי יְיָ לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה: ויקרא טז י

2. וְכִלָּה מִכַּפֵּר אֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְהִקְרִיב אֶת הַשָּׂעִיר הֶחָי: ויקרא טז כ

3. וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַייָ וְעָשָׂהוּ חַטָּאת: ויקרא טז ט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כיון שעלה כו' ואיזו לעזאזל היכי מהדר ליה והא שוב אינו צריך: (ב) ד"ה קידש השם כו' וזו לחטאת הס"ד ואח"כ מה"ד מקום שקידש הגורל כיון שמצינו שהגורל קובען כו':

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה כיון שעלה וכו' ואיזו לעזאזל כאן הס"ד ואח"כ מתחיל הדבור שוב, וע' פ"י:

מוסף רש"י

עד מתי יהיה זקוק לעמוד חי. שלא ימות, עד שעת מתן דמו של חבירו. הא אם מת קודם לכן אין כפרת הדם כלום (לקמן סה.). ועשהו חטאת. הגורל לה' ועשהו חטאת, למשמע הגורל עושהו חטאת כנפילתו עליו (חולין כד.). הגורל עושהו חטאת. שעיר שנפל השם עולה עליו עושה חטאת (קדושין יז.). ואין השם עושהו חטאת. אין קריאת השם עושהו חטאת, שאם אמר זה לשם וזה לעזאזל אין נקבעים בכך ומגריל עליהם, אם הגורל משנה את קביעות שם הולכים אחר הגורל (חולין שם). ואם יפול הגורל על חבירו יהא זה לעזאזל (קדושין שם). שיכול והלא דין הוא. אי לא כתיב הגורל ועשהו אלא קרא קמא דנותן אהרן על שני וגו', הייתי יכול לומר והלא דין הוא דהואיל והגורל קובען יהא אף קריאת הסם קובען (חולין שם) (בעי' קדושין שם). ומה במקום שלא קידש הגורל, בכל קרבנות (כריתות כח.) כגון קיני זבים ויולדות דאחד לחטאת ואחד לעולה, שאם הגריל עליהם, [illegible]

א) נ"ל כו'.